

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ERGENLİK ÇAĞINDAKİ BİREYLERE YÖNELİK MANEVİ
DESTEK VE REHBERLİK

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Rabia MERK

DENİZLİ

2025

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ERGENLİK ÇAĞINDAKİ BİREYLERE YÖNELİK MANEVİ
DESTEK VE REHBERLİK**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Rabia MERK

Danışmanı

Doç. Dr. Ali ÖNCÜ

DENİZLİ

2025

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

**Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri Tezsiz Yüksek Lisans Programı:
Manevi Destek ve Rehberlik**

Rabia Merk tarafından hazırlanan “**Ergenlik Çağındaki Bireylere Yönelik Manevi Destek Ve Rehberlik**” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup 05.02.2025 tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi İslam İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Manevi Destek ve Rehberlik tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

Danışman
Doç. Dr. Ali ÖNCÜ

İmza

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nuntarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim

Rabia MERK

ÖNSÖZ

Bu proje ‘‘Ergenlik ağındaki Bireylere Yönelik Manevi Destek ve Rehberlik’’ başlığı altında ergenlik döneminde yaşanabilen problemlere yönelik manevi destek ve rehberlik başlığı altında çözümler bulmaktır. Bu proje ödevinin hazırlanma sürecinde elde edilen verileri desteklemek amacıyla toplanan nitel bulgulara büyük oranda yer verilmiştir.

Bu çalışmanın, oluşturulmasında ve tamamlanmasında Lisansüstü eğitimimde birikimlerinden yararlandığım Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü +Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı’ndaki tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım. Bu proje sürecinde beni destekleyen ve cesaretlendiren her daim bilgi ve birikimlerinden yararlandığım Danışman Hocam Sayın Doç. Dr. Ali ÖNCÜ’ ye teşekkürlerimi sunarım.

Rabia MERK

Denizli, 2025

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü

Tezsiz Yüksek Lisans Proje

Özeti

Projenin Başlığı: Ergenlik Çağındaki Bireylere Yönelik Manevi Destek ve Rehberlik	
Projeyi Hazırlayan: Rabia Merk	Danışmanı: Doç. Dr. Ali Öncü
Kabul Tarihi: 05.02.2025	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 30
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Bu çalışmada ergenlik çağındaki bireylere yönelik manevi destek ve rehberlik konu alanındaki çalışmalar ve sonuçların araştırılması, onların gelişim dönemleri, sorunları ve özellikle inanç noktasındaki sıkıntılarının incelenmesi ve gençlere yönelik yapılabilecek manevi destek ve rehberlik konusunda yol gösterici çıkarımlarda bulunmak hedeflenmiştir. Ergenlik döneminin kişilik ve karakter yapısının şekillenmesinde önemli bir dönem olduğu ve bu dönemde mutlaka gençlere rehberlik yapılması, sorunlarının çözülmesinde desteklenmesi ve manevi krizlerini en hafif şekilde atlatabilmeleri için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.</p> <p>Gençlerde hoşnutsuzluk, saldırganlık, yalnızlık, tedirginlik, endişe, korku, öfke ve hatta kendini yok etme gibi pek çok olumsuz eğilimlerin olduğu çalışmalarda ortaya konulmuştur. Bu sorunlarla baş etmede Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkemizde manevi danışman ve rehberlerin etkin ve verimli çalışma yapmaları ve bu konularda desteklenmeleri gerekmektedir. Gençlerin, sağlam bir kişilik yapısıyla geleceklerini inşa edebilmeleri için onlarla her yönden ilgilenilmesi ve onlara sahip çıkılması gerekmektedir. Bu da fedakârlık gerektiren, sadece işimiz gereği değil günün her saati dertlendiğimizde ancak verim alabileceğimiz ve üstümüze düşenlerin ötesinde Koşturduğumuzda yol alabileceğimiz çok meşakkatli bir süreç olabilir. Ülkelerin geleceğinin teminat ve mimarı olan gençlerin bu dönemlerinde sorunlarının çözümünde desteklenmesi, sağlam bir zeminde geleceğe güvenle, emin adımlarla yürüyebilmesi de hem gençlerin hem toplumun hem de ülkemiz açısından son derece önemlidir. Bundan dolayı tüm ibadet yerlerinin, özellikle de lise ve üniversite kampüslerinde bulunanların, geleneksel kurum içi dini hizmetlerinin yanı sıra “Manevi Sosyal Hizmet” sunma kapasitesine sahip olmaları büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde bu alanda hala boşluğun olduğu, yeterli çalışmaların olmadığı ve bu alanda yetişmiş nitelikli manevi danışman ve rehberlerin de birçoğunun yeterli sayı ve nitelikte olmadığı araştırmalarda ortaya çıkarılmıştır. Bu alanda nitelikli ve yeterlik olarak alanında temayüz etmiş kişilerin yeterli sayıda olacak ve gençler başta olmak üzere ihtiyaç duyan herkese destek ve rehberlik yapacak iş gücünün yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda geleceğin mimarı ve teminatı olan gençlerin sorunlarının çözümü ve gelişimlerini desteklemek amacıyla manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmalarının sunulması ve yaygınlaştırılması önerilmektedir.</p>	
Anahtar kelimeler: Manevi Destek, Ergenlik, Gençlik, Manevi kriz, Manevi Sosyal Hizmet	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences

Abstract of Master Thesis

Title of the Project: Spiritual support and guidance for individuals in adolescence.	
Author: Rabia Merk	Supervisor: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ
Date: 05.02.2025	Nu. of pages: vii (pre text) + 30
Department: Felsefe ve Din Bilimleri	Subfield: Manevi Destek Ve Rehberlik
<p>In this study, the topic of spiritual support and guidance for individuals in adolescence is examined. studies in the field and research of the results, their development periods, problems and Examining the problems especially in terms of faith and what can be done for young people make inferences about moral support and guidance targeted. The adolescence period is important in shaping the personality and character structure. It is a period and young people must be guided during this period and their problems must be solved. to support them in solving their spiritual crises and to help them overcome their spiritual crises in the lightest way possible.</p> <p>Necessary work needs to be done. Studies have shown that young people have many negative tendencies such as discontent, aggression, loneliness, anxiety, anxiety, fear, anger and even self-destruction. In order to cope with these problems, spiritual advisors and guides should work effectively and efficiently in our country, where the Muslim population is dense, and They need to be supported. Young people's future with a strong personality structure To take care of them in every aspect and to protect them so that they can build is required. This requires sacrifice, not only because of our job but also every day of the day. When we worry about time, we can only get productive and beyond our responsibility. It can be a very arduous process that we can navigate when we rush. of countries The problems of young people, who are the guarantors and architects of their future, in these periods. to be supported in the solution, to take confident steps towards the future on a solid basis. Being able to walk is extremely important for both young people, society and our country. It is important. Therefore, it is of great importance that all places of worship, especially those located on high school and college campuses, have the capacity to provide “Spiritual Social Service” in addition to their traditional in-house religious services. In our country this Research has revealed that there is still a gap in the field, there are not enough studies, and many of the qualified spiritual counselors and guides trained in this field are not sufficient in number and quality. It is necessary to train a workforce that will have a sufficient number of qualified and proficient people in this field and who will provide support and guidance to everyone in need, especially young people. In this sense, the future To support the solution of the problems and development of young people who are architects and guarantors Providing spiritual counseling and guidance services for the purpose of It is recommended to disseminate</p>	
Keywords: moral support, puberty, youth, spiritual crisis, spiritual social work.	

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.s.	: aleyhi's-selâm
bk.	: bakınız
bs.	: baskı, basım
c.	: cilt
çev.	: çeviren
ed.	: editör
H.z.	: hazreti
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
s.	: Sayfa, Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: ve benzeri

İÇİNDEKİLE

R

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	iv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	1
İKİNCİ BÖLÜM.....	3
2. ERGENLİK DÖNEMİNDE DİNİ GELİŞİM.....	3
2.1. Dini Şüpheler ve Bunalm Dönemi.....	3
2.2. Günahkârlık, Pişmanlık, Adalet Duyguları.....	4
2.3. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim.....	6
2.3.1. Aile.....	7
2.3.2. Akran.....	8
2.3.3. Okul.....	10
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	12
3. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK.....	12
3.1. Ergenlik Dönemindeki Bireylere Yönelik Manevi Destek ve Rehberlik.....	14
3.2. Ergenlik Dönemindeki Bireylere Yönelik Manevi Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin İlke ve Yöntemleri.....	17
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	25
KAYNAKÇA.....	27

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Ergenlik dönemi, bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal gelişim süreçlerinin yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu süreçte ergenler, kimliklerini bulma, bağımsızlık kazanma ve sosyal ilişkilerini şekillendirme gibi önemli zorluklarla karşı karşıya kalırlar. Bu dönemde yaşanan stres ve belirsizlikler, bireylerin ruhsal ve sosyal uyumunu olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, aile içi dinamikler, arkadaş ilişkileri ve toplumsal baskılar gibi faktörler, ergenlerin psikolojik durumlarını derinden etkileyerek kimlik krizlerine, kaygı bozukluklarına veya depresyona yol açabilir. Dolayısıyla, ergenlerin karşılaştığı bu zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak manevi destek ve rehberlik hizmetlerinin önemi giderek artmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı, ergenlik çağındaki bireylere yönelik manevî destek ve rehberlik uygulamalarının etkilerini incelemektir. Araştırma, ergenlerin ruh sağlığını geliştirmek, olumlu kimlik gelişimini desteklemek ve sosyal uyumlarını artırmak amacıyla, bireysel ve grup terapileri, danışmanlık süreçleri ve manevi destek yöntemlerinin etkinliğini değerlendirecektir. Bu bağlamda, elde edilecek bulgular, eğitimciler, aileler ve ruh sağlığı profesyonelleri için rehberlik sağlamanın yanı sıra, ergen bireylerin sağlıklı bir şekilde gelişim göstermeleri için gerekli stratejilerin belirlenmesine katkıda bulunacaktır. Ergenlik döneminde uygun destek mekanizmalarının varlığı, bireylerin gelecekteki yaşam kalitesini ve topluma uyumlarını artırmada kritik bir rol oynamaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Ergenlik çağındaki bireylere yönelik manevi destek ve rehberlik üzerine yapılan bu nitel çalışma, bireylerin duygusal ve ruhsal gelişimlerini anlamak amacıyla derinlemesine görüşmeler ve odak grup çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaşadığı zorluklar, manevi destek arayışları ve rehberlik ihtiyaçları temalar halinde analiz edilmiştir. Bu yöntem, ergenlerin kendi deneyimlerini ve bakış açılarını ifade etmelerine olanak tanıyarak, bu dönemdeki içsel çatışmalarının ve çözüm

arayışlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Elde edilen veriler, ergenlerin manevi destekten nasıl faydalandıkları ve bu süreçte karşılaştıkları engeller hakkında kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, katılımcıların deneyimlerini, görüşlerini ve algılarını daha ayrıntılı bir şekilde anlamayı sağlar. Bu çalışmada, ergenlik çağındaki bireylere yönelik manevi destek ve rehberlik ile ilgili kişisel deneyimlerini ve görüşlerini derinlemesine keşfetmek amaçlanmıştır. Araştırmalarda yaygın olarak kullanılan nitel araştırma yöntemi, zengin ve betimsel veriler ışığında anlamların ortaya çıkarılmasına yardımcı olan bir araştırma yöntemidir.¹ Yapılandırmacı bir dünya görüşü ile uygulanan nitel araştırma yöntemi sayesinde belirli bir grup insanın hedeflenen konulara ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmak ve yorumlamak mümkündür.²

¹ P. Aspers, & U. Corte, What is Qualitative in Research. İçinde *Qualitative Sociology* (C. 44, Sayı 4). 2021, <https://doi.org/10.1007/s11133-021-09497-w> (Erişim Tarihi: 01.05.2024).

² Zeynep Karataş, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 2015), 1(1).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ERGENLİK DÖNEMİNDE DİNİ GELİŞİM

2.1. Dini Şüpheler ve Bunalım Dönemi

Ergenlik dönemi (14-18 yaş arası), bireyin hem bedensel hem de zihinsel olarak önemli bir gelişim sürecinden geçtiği bir dönemdir. Bu süreçte kendiliğinden bağımsız düşünme kapasitesi artan gençler, çocukluk döneminde kabul ettikleri inanç ve değerleri sorgulamaya başlayabilirler. Dini konular da bu bağlamda ergenler için oldukça ilgi çekici hale gelmektedir. Ergenler, çocuklukta ailelerinden edindikleri dini telkinleri yeniden değerlendirirken, bazı inanç unsurlarına daha sıkı bir şekilde sarılabılırken, diğer bazı noktalar hakkında ise şüphe duymaya başlarlar. Bu durum, ergenlik döneminin karakteristik özelliklerinden biri olan şüphecilik ve sorgulayıcılığın bir yansımasıdır. Bu süreç, gençlerin kimlik gelişimlerinin yanı sıra inanç sistemlerinin de şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır.³ Batı ülkelerinde gerçekleştirilen araştırmalar, erkek ergenlerin %75'inin, kız ergenlerin ise %50'sinin iman şüpheleri yaşadığını ortaya koymaktadır.⁴ Mısır'da yürütülen bir başka çalışmada ise, Müslüman erkek ergenlerin %27'si ile kız ergenlerin %21'inin bu tür bir inanç krizi deneyimlediği tespit edilmiştir.⁵ Bu sonuçlar, farklı kültürel ve coğrafi bağlamlarda iman ile ilgili sorgulama süreçlerinin farklı oranlarda yaşandığını göstermektedir.⁶ Hökelekli'nin yaptığı araştırmaya göre, Türkiye'de dini şüphe tecrübesi yaşadığını belirten ergenlerin oranı yaklaşık olarak %30 civarındadır.⁷

Bir araştırmada, demokratik bir ortamda yeterince ve doğru bir şekilde bilgilendirilen ergenlerin dini şüphe seviyelerinin, diğer ergen gruplarına kıyasla belirgin şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.⁸ Ergenlerde dini şüphe ve çatışmaların ortaya çıkmasında etkili olan faktörler şu şekillerde sıralanabilir:⁹

³ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi* (İstanbul, 1993), 55.

⁴ Hayati Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2006).

⁵ Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, 28.

⁶ Hayati Hökelekli, *Ergenlik Döneminde Dini Şüpheler* (M.E.B. Din Öğretimi Dergisi, 1988), 73-82.

⁷ Hökelekli, *Ergenlik Döneminde Dini Şüpheler*, 75.

⁸ Abdulkerim Bahadır, *Jung ve Din* (İz Yayınları, 2010), 65.

⁹ Bahadır, *Jung ve Din*, 67.

1. Bağımsızlık hissini uyanmasıyla birlikte, tüm otoriteleri reddeden isyankâr bir tutumun ortaya çıkması; yetişkinlere duyulan güvenin zayıflaması.
2. Cinsi güdülerin doğuşu ve suçluluk duygusunun belirmesi; nefsanî arzuların dini ahlak kurallarına karşı ayaklanması.
3. Hayatın anlamsız ve mantıksız olduğu hissini güçlü bir etkisi.
4. Din eğitimi yetersizliği sebebiyle, uygunsuz ve başarısız bir dini sosyalleşme ortaya çıkması.
5. Günlük yaşam olayları ile bazı bilimsel teoriler ve dini inançlar arasında bir uyumsuzluk ve çelişki olduğu gözlemlenmesi.
6. Dindarların ve din görevlilerinin bazı tutum ve davranışları.
7. Dini konularda bilgi eksikliği ve rehbersizlik

2.2. Günahkârlık, Pişmanlık, Adalet Duyguları

Ergenlik yıllarının doruk noktasında, gençler dini konularda soru işaretleri taşıyabilir veya inançlarını tamamen reddetseler bile, dini suçluluk ve günahkârlık duygularından kurtulamazlar.¹⁰ Ergenlik döneminde, güçlü cinsel arzular ile idealist eğilimler arasında yaşanan çatışmalar, bireylerde önemli psikolojik gerginliklere yol açabilmektedir. Bu çatışmaların yoğunlaşması, ergenin toplumsal kurallara, otoritelere ve dini değerlere karşı bir başkaldırı tutumuna yönelmesine sebep olabilir. Suçluluk duygusu, ergenin yalnızlık hissini derinleştirir ve bireyin içe kapanmasına yol açabilir. Bu durum, ergenlik dönemi psikososyal dinamiklerinin ve bireysel değer sistemlerinin etkileşiminin anlaşılmasında önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.¹¹ Eğer biri dürüst olmadığı halde dürüstlük taslayarak kişisel çıkarlar elde etmeye çalışıyorsa, gençler bunu hayretle karşılar ve ahlaki değerlerle bağdaştıramazlar. Özellikle bu tür davranışların din adamlarından veya kendini dindar olarak tanıtan kişilerden gelmesi, gençlerin dine karşı şüphe duymalarına sebep olabilir. Ergenlik dönemindeki gençler, büyüklerin bu tür davranışlarına karşı çıkarak, kendi vicdanları doğrultusunda hareket

¹⁰ Hüseyin Certel, *Din Psikolojisi* (Ankara: Andaç Yayınları, 2003), 72.

¹¹ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005), 86.

etmeyi tercih ederler. Doğru bildikleri yolda durmaksızın yürümek, ergenler için bir onur meselesi haline gelir.¹²

Ergenliğin son dönemi, genellikle 15-17 yaşlarından başlayıp 21 yaşının sonuna kadar devam eder. Bu süreçte bedensel ve zihinsel gelişmeler sürer. Ancak, ergenliğin ilk dönemine kıyasla, bu dönemde bireyler daha olgunlaşır. Duygu ve heyecanlardaki taşkınlıklar azalırken, denge sağlama yetenekleri artar. Yetişkinlerle olan ilişkiler de daha sağlıklı hale gelir. Kişi, karşılaştığı sorunları daha gerçekçi bir bakış açısıyla ele alarak, duygusal yönelimlerinden uzaklaşır ve problemlerini çözmeye daha mantıklı bir yaklaşım benimser. Bu değişim, çevrelerine daha iyi uyum sağlamalarına ve hoşgörülü, rasyonel bir tutum geliştirmelerine olanak tanır. Ergenlik dönemi, gençlerin dini yaşantısı üzerinde önemli dönüşümlerin gözlemlendiği bir süreçtir. Bu alandaki çalışmaların öncüsü Stanley Hall, dine dönüş olgusunun özellikle 16-17 yaşlarında yoğunlaştığını tespit etmiştir.¹³ Hall'a göre, gençler on iki yaşına kadar dinin yüzeysel bir biçimde algılanırken, bu yaştan sonra dini duygu ve deneyim, sevgi duygusuyla paralel bir gelişim göstermeye başlar.¹⁴ Starbuck'un araştırmaları ise dine dönüş olaylarının zirve yaptığı yaşları 12, 16 ve 19 olarak belirlemiştir.¹⁵ Bu dönemde dini değerlere yönelmekte olan gençlerde, ruhsal bir rahatlama, huzur, sevinç ve güven duygusu gelişmektedir. Ayrıca bu süreç, bireylerin ruhsal güç ve işlevlerinin uyumlu bir biçimde bütünleşmesini de sağlamaktadır. Bununla birlikte, bazı gençler bu dönemde dini inançlarını tamamen reddederek ilgisiz, dinsiz ya da agnostik bir tutum sergileyebilmektedir. Bu durum, ergenlik döneminin bireylerin inanç sistemleri üzerinde nasıl derin etkiler yarattığını göstermektedir.

Gençler arasında dini inançların samimiyetle benimsenmesi veya reddedilmesi, genellikle bu dönemlerin sonlarına doğru daha belirgin bir biçim alır. Eğer gençler, dinin gerçekleri ve güzellikleri konusunda olumlu bir şekilde yönlendirilmiş ve eğitilmişlerse, ayrıca akıl ve mantıklarını etkin bir şekilde kullanabiliyorlarsa, bu durumda bir problem ortaya çıkmaz. Bu bireyler, sağlam bir inanç geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda çevrelerindeki arkadaşlarını ve toplumu dinî değerler açısından olumlu bir şekilde etkileyerek, toplumda yeni gelişmelere katkı sunabilirler.

¹² Peker, *Din Psikolojisi*, 57.

¹³ Peker, *Din Psikolojisi*, 57.

¹⁴ Certel *Din Psikolojisi*, 173.

¹⁵ Certel, *Din Psikolojisi*, 173.

2.3. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim

İnsan, toplumsal bir varlık olarak, bireysel kimliğini ve düşünsel kapasitesini toplumsal yaşamın dinamikleriyle şekillendirir. Biyolojik gelişim sürecini tamamlarken, birey toplumsal normlar ve değerlerle bütünleşmekte, böylece yaşadığı toplumun bir parçası haline gelmektedir. Bu bağlamda, insanın kişiliği, toplumsallaşma süreci aracılığıyla oluşmakta ve bireyin sosyal etkileşimleri sonucu gelişim göstermektedir. Toplumsal yapı, bireyin zihinsel ve sosyal yeteneklerini bu süreçte belirleyici bir rol oynamaktadır.¹⁶ Ergenlik dönemi, sosyal gelişim ve toplumsal uyum açısından en kritik dönemlerden biridir. Bir gencin topluma katılması, sadece bedensel gelişimiyle değil, aynı zamanda sosyal etkinliklere katılmasıyla da yakından ilişkilidir.¹⁷

Bu dönemde ergen hem zihinsel hem de bedensel gelişiminin etkisiyle, toplumdan artan beklentilere yanıt vermeye başlar. Sosyal ilişkilerin yoğunlaştığı bu süreçte, yaşlıları, hemcinsleri, karşı cinsleri ve aile bireyleriyle etkileşimlerini güçlendirir. Bu dönemin belirgin özellikleri arasında duygusal coşku ve taşkınlık, hızlıca kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, ilgi çekme arzusu, toplumsal rollere sahip olma isteği ve toplum içinde öne çıkma çabası yer alır.¹⁸ Bu dönemde genç bireyler, toplumda saygı kazanma ve statü elde etme ihtiyacı duyarlar. Bu ihtiyaçların karşılanması, toplumsal uyum açısından büyük önem taşır.

Gençler için bu dönemde aileleri, arkadaşları ve öğretmenleriyle olan ilişkiler büyük önem taşır. Gencin benlik algısı, aile üyeleri, çevresindeki insanlar ve düşüncelerle etkileşim içinde şekillenir. Bu süreçte, gençlerin benimsedikleri düşünceler, davranışlar, tutumlar ve eylemler ortaya çıkar. Ayrıca, ergenlik döneminde çocukluk kimliğinden yetişkin kimliğine geçiş, tüm gençler için geçerli olmasa da “kimlik krizi” olarak adlandırılan bir zorluk da yaşanabilir. Bu süreçte genç, “içinde bulunduğu ailede, çevrede, grupta, toplumda, amacını, beklentisini, duygularını, düşüncelerini, inançlarını, tutum ve davranışlarını belirlemeye ve saptamaya çalışır. Kim olduğunu ne olacağını ne yapacağını, kimlere, nelere inanacağını, türlü konular ve sorunlar karşısında ne düşünüp nasıl davranacağını arar.”¹⁹ Bu sorulara cevap vermenin

¹⁶ Zeki Arslantürk & Tayfun Amman, *Sosyoloji* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2000), 66.

¹⁷ Tuncel Altınköprü, *Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği* (İstanbul: Hayat Yayınları, 1997), 86.

¹⁸ Özcan Köknel, *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları* (İstanbul: Cem Yayınevi, 1981), 48.

¹⁹ Özcan Köknel, *İnsanı Anlamak* (İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 6. Basım, 1997), 78.

kolay olmadığını belirten Geçtan²⁰, ailenin ve toplumun bireyin kendi ile ilgili olumlu bir tutum geliştirmesi için gerekli koşulları sağlamış olmaları gerektiğini söylemektedir. Bu bağlamda ergenin aile yapısı, arkadaş ve okul çevresi de sosyalleşmesini etkileyen başlıca faktörlerdir.

2.3.1.Aile

Aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş, özdeksel ve tinsel zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir.²¹ Aile, evrensel bir özellik taşıyan ve ortak hedefler etrafında birleşen bireylerden oluşan toplumun temel yapılarından biridir. Çocukların toplumsallaşmasında büyük bir rol oynar; ona toplumun sosyo-kültürel beklentilerine uygun davranış ve alışkanlıkları öğretir. Bu süreçte, çocuklar bağımlılıktan bağımsızlığa, yalnızlıktan sosyal ilişkilere ve gelişmemiş bir kişilikten birey olma yolculuklarında gerçek deneyimler edinirler.²²

Aile ortamı, ergenlerin kişilik gelişiminde önemli bir rol oynar. Ergenler, anne ve babaları aracılığıyla sosyalleşirken, ebeveynler de çocuklarından etkilenir ve bu karşılıklı etkileşim sürekli devam eder. Ergenler, tutum ve davranışlarını model alacakları bireylere ihtiyaç duyar; bu nedenle genellikle anne veya baba gibi figürleri örnek alırlar. Erkek ergenler, baba ile, kız ergenler ise anne ile özdeşim kurma eğilimindedir.²³ Aile dinamikleri, ergenin gelişiminde kritik bir rol oynar ve bu durum, anne babanın ergenle olan ilişkisine bağlıdır. Aile içindeki olumlu veya olumsuz ilişkiler, ergenin aileyle özdeşleşmesini etkilerken, aynı zamanda ailedeki değerlerin benimsenmesinde de önemli bir etkisi vardır.²⁴ Ergenlik döneminde gençler, çevreleriyle ilişkiler kurmaya başlar ve ailelerinden yavaş yavaş uzaklaşırlar. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde, kendi kimliklerini ve düşünce yapılarını sorgulamaya başlarlar. Bu süreçte, ailelerinin değerlerini sorgularken, kendileri için yeni değer ve

²⁰ Engin Gençtan, *İnsan Olmak* (1998),120.

²¹ Ömer Sayın, *Aile Sosyolojisi* (İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1990), 66.

²² George Henry Orvin, *Ergenlik*, Çev. Ayşe Güran, (Ankara: HYB Yayıncılık, 1997), 36.

²³ Adnan Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2. Basım, 1999).

²⁴ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 10. Basım, 1994), 46.

tutumlar geliştirmeye çalışırlar. Gençler, toplumla olan ilişkilerini kurarken, toplumun bazı değerlerini benimseyip bazılarını da reddederek kendi kimliklerini oluşturma çabasına girerler.²⁵ Ergenlik döneminin başlangıcında, anne-baba ile olan ilişkilerde belirgin bir gerginlik ve çatışma gözlemlenir. Bu durum, ergenliğin son yıllarına kadar değişen bir şiddet derecesiyle devam edebilir. Gençlerin davranışlarındaki dengesizlik ve kararsızlık, çevresinde var olan çatışan değerlerin yanı sıra, içsel tutumlarındaki farklılıklardan da kaynaklanır. Gençlerin tepkilerinin temel sebepleri, olumsuz evre koşulları, aile içindeki sorunlar ve çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimlerdir.²⁶ Türkiye’de yapılan araştırmalarda çatışma konuları çeşitli olsa da gençlerin en sık dile getirdiği Őikayetler birkaç ana başlık etrafında toplanmaktadır.²⁷

- ocuk yerine konmak
- Ana babaların katı ve baskıcı tutumları
- Ana babaların anlayışsız davranışları ve alınan kararlara katılmamaları.
- Sorumluluk verilmemesi.

Başka bir araştırmaya göre, 3-17 yaş aralığındaki ailelere çocuklarıyla yaşadıkları sorunlar sorulmuştur. En çok sorun yaşanan konular sırasıyla arkadaş seçimi (%28), harcama ve tüketim alışkanlıkları (%28), ve kılık kıyafet tarzı (%25) olarak belirlenmiştir. Dini tutumlar ve siyasi görüşler ise en az sorun yaşanan konular arasında yer almaktadır.²⁸

2.3.2. Akran

Bireylerin sosyalleşmesinde kritik bir role sahip olan sosyal ajanlardan biri, arkadaşlık gruplarıdır. Arkadaşlar, birbirleriyle geçirdikleri zaman içerisinde sadece keyifli anlar yaşamakla kalmaz, aynı zamanda birbirlerinin tutum ve davranışları üzerinde de önemli bir etki oluştururlar. Bu etkileşimler, bireylerin sosyal becerilerini

²⁵ Burak Onur, *Gelişim Psikolojisi* (Ankara: İmge Kitabevi,4.basım, 1997), 29

²⁶ Celalettin İçmeli, *Gençlik ağı Sorunları ve Hastalıkları*, (Elzazığ: Fırat Üniversitesi,1991), 281-296.

²⁷ Ahmet Yılmaz, Türkiye’de Gençlerin Aileleriyle İlgili Şikayetleri, (İstanbul: *Gençlik Araştırma Dergisi* ,1990),56.

²⁸ Erkan Perşembe, Genç-Aile İlişkilerinde Uyumun Sağlanması Dinin Fonksiyonel Rolü zerine, (Samsun: *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999), 86.

geliştirmelerine, kimliklerini şekillendirmelerine ve yaşam deneyimlerini zenginleştirmelerine yardımcı olur.²⁹

Arkadaş grupları, ergen bireylerin sosyal gelişim sürecinde büyük bir rol oynar. Bu gruplar, gençlerin kendilerini ifade etmeleri ve sosyal becerilerini geliştirmeleri için önemli bir zemin hazırlar. Eşitlikçi ilişkilerin kurulması, bu süreçte dikkat edilmesi gereken temel unsurlardan biridir. Arkadaşlık ilişkilerinde saygı, güven ve sadakat duyguları pekiştirilir. Böylece ergen, hem kendi değerlerini tanıma fırsatı bulur hem de başkalarının görüşlerine saygı duymayı öğrenir.³⁰ Ergenlik dönemi, bireylerin sosyal gelişimleri açısından son derece kritik bir evredir. Bu dönemde arkadaş grupları, ergenlerin yeni dostluklar kurmaları, kendilerini güvende hissetmeleri ve çeşitli sosyal becerilerini test edebilmeleri için önemli fırsatlar sunar. Akranlarıyla bir arada olmak, ergenlerin kendilerini ifade etme biçimlerini oluşturmalarına ve toplumsal kuralları anlamalarına yardımcı olur.³¹ Araştırmalar, ergenlik dönemindeki bireylerin gelecekle ilgili yaptıkları önemli kararların çoğunda ailelerinin tavsiyelerine büyük oranda bağlı kaldığını göstermektedir. Bu süreçte, aile üyeleri genellikle rehberlik eden bir rol üstlenir ve gençler, kariyer seçimleri, eğitimle ilgili tercihler veya yaşam tarzı gibi konularda ailelerinin düşüncelerini dikkate alırlar. Ancak, aynı zamanda bu dönemde ergenlerin kişisel sorunlarla ilgili kararlarını alırken akranlarının etkisi daha belirgin hale gelir.³²

Ergenlik dönemi, çocukların gelişiminde kritik bir aşamadır. Bu dönemde, gençler ailelerinden uzaklaşma eğilimi göstererek arkadaş gruplarıyla daha fazla vakit geçirmeye başlarlar. Bu süreç hem sosyal kimliklerini oluşturmada hem de bağımsızlık kazanmada önemli bir rol oynar. Arkadaşlık ilişkileri, ergenlerin psikolojik sorunlarını yaşlılarıyla paylaşma isteğini artırır; bu, onlara duygusal destek sağladığı gibi, aile müdahalesinden kaçma arzusunu da besler.³³ Hortaçsu'nun belirttiğine göre, insan ilişkilerinin ilk dönemlerinde bireyler genellikle benzer cinsiyetteki arkadaşlarıyla bir araya gelirler. Bu, sosyal gelişimin doğal bir parçası olarak ortaya çıkar; çünkü benzer

²⁹ Ünver Günay, *Eğitim Sosyolojisi* (Kayseri: Dersleri, 1992), 96.

³⁰ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (Ankara: Zirve Ofset, 8. Basım, 1992), 98.

³¹ Marry J Gander,- W Harry Gandiner. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (B. Onur, Yay.Haz.) (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2015), 102.

³² Köknel, *İnsanı Anlamak*, 79.

³³ Arnett Jeffrey, *Ergenlik Sonrası Dönem: Gençlikten Yirmili Yaşlara Kadar Uzanan Yol* (Çev. Melike Şahin). Oxford University Press, 2007.

deneyimler ve ilgiler, öğrencilerin birbirleriyle daha kolay ilişki kurmalarını sağlar. Zamanla, arkadaşlık dinamikleri değişir ve bireyler, farklı cinsiyetten arkadaşlar edinmeye yönelirler. Bu evrim, kişisel gelişimin ve sosyal becerilerin bir parçası olarak, karşı cinsle etkileşimde bulunma fırsatlarını artırır. Böylece, bireyler daha geniş sosyal çevrelere açılır ve farklı bakış açıları kazanarak daha zengin bir sosyal deneyim elde ederler. Bu geçiş süreci, ergenlik döneminin gelişimsel özellikleriyle de paralellik gösterir, zira bu dönemde kimlik ve cinsiyet rolleri daha belirgin hale gelir. Sonuç olarak, ilk dönemlerdeki bu tekdüze arkadaşlıklar, yerini zengin ve çeşitli sosyal ilişkiler kurma becerisine bırakır.³⁴

2.3.3. Okul

Okul, gençlerin toplumsallaşma süreçlerini destekleyen, bilgi edinme ve insan ilişkilerini geliştirme açısından önemli bir kurumdur. 6 ila 18 yaş arasındaki bireylerin büyük bir kısmının zaman geçirdiği bu ortam, ergenlerin sosyal beceriler kazanmasının yanı sıra bir toplum içinde nasıl iş birliği yapacaklarını öğrenmelerine de olanak tanır. Okul, yalnızca akademik bilgi aktarımının gerçekleştiği bir yer değil, aynı zamanda kültürel değerlerin paylaşıldığı ve bireylerin farklı bakış açılarıyla tanışarak sosyal etkileşimlerinin arttığı bir toplumsal yapıdır.³⁵

Durkheim, eğitimin sosyal yapı üzerindeki dönüştürücü rolünü vurgulayarak, okulu toplumun yeniden şekillendiği bir alan olarak tanımlar. Okulun temel misyonu, bireyleri toplumsal varlıklar haline getirmektir. Bireyler, ait oldukları toplumun düşünce biçimleri, duygusal ifadeleri ve alışkanlıklarıyla iç içe geçmiş bir sistemin parçası haline gelirler. Bu bağlamda, okul çocuklara sadece bilgi aktarımı yapmaz, aynı zamanda onların içinde bulunduğu sosyal yapının ortak inançlarını ve normlarını öğrenmelerine olanak tanır.³⁶

Ergenlik dönemi, gençlerin sosyal ilişkilerini geliştirdiği ve kimliklerini bulma sürecinin önemli bir parçasıdır. Bu dönemde, ergenlerin sosyal yaşamlarında en belirleyici faktörlerden biri, arkadaş gruplarıdır. Arkadaşlar, ergenin duygusal

³⁴ Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı* (İstanbul: Özgür Yayıncılık, 19. Basım, 1994), 102.

³⁵ Martin Jakob Gander – Haryy W. Gardiner, *Çocukluk ve Ergen Gelişimi* (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1995), 125.

³⁶ Hüseyin Akyüz, *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma* (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları MEB, 1991), 98.

gelişiminde ve sosyalleşmesinde önemli bir rol oynar. Bu dönemde, birçok genç, öğretmenleri ve aileleri tarafından sağlanan destekten ziyade, arkadaşlarının onlara gösterdiği ilgiye daha fazla ihtiyaç duyar.³⁷ Ergenlik dönemi, bireylerin yaşamında önemli bir geçiş sürecidir ve bu dönemde, aile gibi geleneksel destek sistemlerinin yerini yaşlıların etkisi almaya başlar. Gençler, içe kapanma döneminden sonra, kendileriyle benzer deneyimler paylaşan samimi arkadaşlar arayışına girerler. Bu durum, onların duygusal ve sosyal gelişimleri açısından büyük bir öneme sahiptir. Okul, ergenlerin topluma uyum sağlamalarına yardımcı olabilmekte, ancak bazı koşullar altında olumsuz etkilenebilmektedir. Yörükoğlu'nun (1994) belirttiği gibi, öğretmenlerin tutumları, öğrencilerin eğitim deneyimlerini büyük ölçüde şekillendiren önemli bir faktördür. Bunun yanı sıra, ekonomik durum, sınıf kalabalığı ve farklı yeteneklere sahip öğrencilerin bir arada bulunması gibi etkenler, gençlerin eğitim süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Bu faktörler, öğretim sürecinin kalitesini düşürebilir ve öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebilir.³⁸

Ergenlik dönemi, bireylerin hem dini hem de toplumsal açıdan büyük bir değişim yaşadığı, kimliklerini şekillendirdiği, duygusal ve fiziksel olarak olgunlaştığı kritik bir süreçtir. Bu dönemde ergenler, kendi benliklerini keşfederken birçok zorlukla karşı karşıya kalabilirler. Aile, arkadaş grupları, okullar ve çevremiz, ergenlerin bu karmaşık süreçte nasıl yönlenecekleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

³⁷ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 48.

³⁸ Ümit Ertem & Saadet Yazıcı, Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon (*Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2006), 220.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

Manevi danışmanlık, bireylerin dini ya da dini olmayan inanç sistemlerine dayalı olarak onlara destek, yardım ve rehberlik sunan bir süreçtir. Bu kavram, yalnızca dini inançlara sahip olan kişilerle sınırlı kalmayıp, inançsız veya dini görüşlerini reddeden bireyleri de kapsar. Yani, manevi danışmanlık, insanların ruhsal ve manevi ihtiyaçlarını anlamak ve karşılamak amacıyla her türlü inanç sistemini dikkate alır.

Bir kişinin dini düşünce ve inançlarını göz önünde bulundurarak, onun bedensel, zihinsel ve ruhsal yönlerini bütünsel bir yaklaşımla ele alan terapötik danışmanlık hem dini hem de psikolojik sorunların çözümünde önemli bir rol oynamaktadır.³⁹ Bu tür bir danışmanlık, bireyin yaşamında derin bir anlam arayışında ona rehberlik ederken, aynı zamanda ruhsal sağlığını da destekler. Geleneksel psikiyatri bazı durumlarda yeterli desteği sağlayamayabilir. Bu durumlarda, manevi danışmanlık, bireylere kendi içsel yolculuklarında yardımcı olmayı amaçlar. Bireylerin yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmelerine, ruh hallerini iyileştirmelerine ve kendi yaşamlarında anlam bulmalarına yönelik bir süreç sunar. Bu yaklaşım, kişinin inançlarını, değerlerini ve manevi ihtiyaçlarını ön planda tutarak daha kapsayıcı bir destek sağlamaktadır.

Modern dönemde manevi danışma ve rehberlik, teoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi farklı disiplinlerin kesişim alanında önemli bir rol oynamaktadır. Bu alan, bireylerin yaşadığı psikolojik sorunlara hem maddi hem de manevi unsurları bir araya getirerek çözümler sunmayı hedefler. Manevi danışmanlık pratiği, bireylerin içsel huzur arayışlarını desteklerken aynı zamanda onların ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarına da cevap vermeyi amaçlar.⁴⁰ Geleneksel tedavi yöntemleri çoğunlukla kimyasal ilaçlara dayansa da manevi danışma ve rehberlik alanı, bu yola alternatif olarak manevi destek ve psikoterapi tekniklerini kullanır. Böylece, danışmanlık sürecinde bireylerin kaygı, huzursuzluk ve stres gibi duygusal yüklerini azaltma hedeflenir. Bu yaklaşımla, bireyler kendi iç dünyalarını keşfetme ve manevi yönelimlerini güçlendirme fırsatına sahip olup, ruhsal dengeyi sağlama yolunda adımlar atarlar. Manevi danışmanlık, teolojik kavramları bir çerçeve olarak kullanarak, bireylerin inançları üzerinde derinlemesine

³⁹ Mehmet Yılmaz, Zorluk ve Sıkıntılarla Başa Çıkma Süreçlerinde Manevi Destek (*Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 5,2021),45.

⁴⁰ Yılmaz, Zorluk ve Sıkıntılarla Başa Çıkma Süreçlerinde Manevi Destek, 39.

düşüncelerine olanak tanır. Aynı zamanda sosyolojik bakış açısı ile toplumsal yapı ve ilişkilerin birey üzerindeki etkilerini irdeler. Psikoloji disiplini ise, bireylerin zihinsel sağlığının anlaşılması ve geliştirilmesinde kritik bir rol üstlenir. Bu üç disiplinin entegrasyonu sayesinde, manevi danışma süreci, bireyin tüm yönleriyle ele alınmasını sağlar.

Manevi danışma ve rehberlik özü itibariyle İslamiyet'e yabancı bir alan değildir. Zira kişinin kazanılması, gönlünün fethedilmesi, daha iyi bir dereceye ulaştırılması bunun yanında doğru yolu gösterme, uyarma ve insanı olumlu anlamda etkilemek gibi anlamlara gelen ve peygamberlik müessesesi ile uygulanmaya başlanan irşat da insanların iç dünyalarını canlandırarak, günlük hayatlarında olumlu değişikliklere sahip olmaları amacını taşır. Dolayısıyla manevi danışma ve rehberlik ile benzer bir süreci takip ettiğini söyleyebiliriz.

Peygamberlerin kendi yaşadıkları zamanda, yaşamış oldukları problemlere çözüm bulmaları, sorunlarla baş etmeleri, insanların sorunlarına çare olmaları manevi rehberliğin ve danışmanlığın yöntemlerinin nasıl olması gerektiğine dair örnekler sunmaktadır.⁴¹ Kur'an-ı Kerimde, Yüce Yaraticının bizlere sorunlarla başa çıkabilmemiz için vermiş olduğu tavsiyeler, manevi nasihatın temellerini oluşturmaktadır. Danışmanlık ve rehberlik ile ilgili olarak, bu tavsiyeleri incelediğimizde, Kur'an-ı Kerimde 3 yaklaşımdan bahsedilebilir. İlk tavsiye olarak iyiliğin emredilmesi ve kötülüklerin engellenmesi sayılabilir. Kur'an-ı Kerimde Hz. Allah, Tevbe Suresinde geçen ayeti kerimede *"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir..."*⁴² buyurarak, iyiliğin yayılması ve kötülüğe engel olunması için insanların birbirlerini uyarmalarını, birbirlerine rehberlik etmeleri hususunda bizlere, tüm insanlığa tavsiyelerde bulunmuştur.

İnsanlar arasında iletişim olmadan sorunların çözümüne dair sonuçlar alınamayacağı aşikârdır. İkinci tavsiye olarak da manevi rehberlik ve danışmanlık

⁴¹ Yılmaz, *Zorluk ve Sıkıntılarla Başa Çıkma Süreçlerinde Manevi Destek*, 41-43.

⁴² Et-Tevbe, 9/71

hizmetinin sunulabilmesi açısından, alanında uzman manevi danışmanlardan ve öğretmenlerden, okullardaki eğitimine devam eden gençlerimizle olan iletişimi ve onlara verdikleri manevi destek hizmeti sayılabilir. Sonuncu tavsiye olarak da Peygamber Efendimizin uyguladığı modeldir. Peygamberimizin ömrü hayatı boyunca tüm insanlığa örnek olacak olan yaşantısı, inancı ne olursa olsun bireylere karşı olan yaklaşımları, herkesin soru ve sorunlarına karşı çözüm bulma yöntemleri olduğu bilinmektedir. Sevgili Peygamberimizin, yaşadığı problemlere çözüm arama amacıyla kendisine gelen, sorunlarını anlatan ve O'ndan yardım isteyen bireylerle ayrı ayrı ilgilendiği bilinmektedir. Kendisine danışanların sorunlarına çözüm yolları sunan Peygamberimizin, danışanların anlama ve kültür seviyelerine göre farklı cevaplar, farklı tavsiyeler verdiği görülmektedir.

Dolayısıyla manevi danışmanlık, insanlık tarihi boyunca, her bireyin yaşamış olduğu sorun ve sorulara bir cevap bulabilme çabasına karşı, çözüm odaklı sunulan hizmetler olarak değerlendirilmektedir. Kurumsal bir statü haline dönüşen manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, danışan bireylerin kimliklerine, inançlarına ve kültürlerine bakılmaksızın yaşanan problemlere çözüm bulabilmek adına verilen bir hizmet olarak tanımlanabilir. Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, her alanda sorunların çözüme kavuşturulduğu bir destek olarak kabul edilmektedir. Sorunları çözmeye çalışan danışman, sorunları olan bireylerin belirttiği kaynaklara başvurmalıdır. Bu sayede insanlar kendilerini daha iyi hissetmektedirler.

3.1. Ergenlik Dönemindeki Bireylere Yönelik Manevi Destek ve Rehberlik

Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri birçok kurumda özellikle okullarda verilmektedir. Ergenlik dönemindeki öğrencilere, müfredat eğitimlerinin yanında değerler eğitimi de verilerek görgü kuralları gibi sosyal yaşantısında bilmesi ve uygulaması gereken ahlaki ve örfi değerlerinin de öğretilmesi önem arz etmektedir. Ergenlik çağındaki öğrencilerin sadece derslerinde değil, ders dışı faaliyetlerinde, sosyal ilişkilerinde, okul içerisinde ve dışında başarılı olabilmeleri, yapmaları gerekenleri yapabilmeleri için onlara destek olmak gerekmektedir. Sınavları ile ilgili kaygılarını gidermek, arkadaşları ile iletişim kurmaları ve nasıl bir hayat yaşamaları noktasında gençlerimize manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, onların hayata bakış açısını pozitif yönde etkilemektedir. Rehberlik ve danışmanlık hizmeti alan

öğrencilerin okul içerisinde ve dışında ahlaklı, başarılı, saygılı, arkadaşları ve çevresi ile olan ilişkilerinin olumlu olduğu görülmektedir.

Genç ergenlerin okuldaki başarılarının artması ve okul dışında da pozitif bir hayat yaşayabilmeleri için bazı modellerin uygulanmasının faydaları olduğu görülmüştür. Bunlardan bir tanesi de “öğrencilerin iyi oluş modeli” dir.⁴³ Bu model danışmanlık alanlarında daha kapsayıcı bir hizmet sunmakta ve genç ergenlerin hayatlarının daha huzurlu olması, sağlıklı bir birey olarak yetişmeleri hatta okul eğitiminin ötesinde aile içinde ve toplumda daha pozitif bir hayat yaşamalarına katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin kendileri ile barışık durumları, çevresindekiler ile yaşamış olduğu ilişkileri, okul hayatındaki olumlu ruh halleri, tutumları ve davranışlarının hepsini kapsayan model “*öğrenci iyi oluş modeli*” dir.⁴⁴ Bu model gençlerin daha huzurlu, doyurucu bir hayat yaşamalarını, okul içinde ve dışında ilişkilerinin kuvvetli olmasını, başarılı ve güvenli bir hayat sürdürmelerini ifade etmektedir. Öğrencilerin sadece okul hayatı değil, okul dışında da aileleri ve içinde bulunduğu ortamlarda incelenmekte, gençlerin daha iyi olabilmeleri, huzurlu, mutlu ve başarılı bir hayat sürdürebilmeleri için çalışmaların yapıldığı bilinmektedir.

Eğitim kurumlarımızda, öğrencilere yönelik manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri çok geniş bir alana yayılmaktadır. Bu alanlar içerisinde, öğrencilerin okullarında yaşamış olduğu stres, korku ve bunalımları, arkadaşları ile negatif ilişkileri, karşılaştıkları akran zorbalıkları, gelecek kaygıları, sağlık ve din eğitimi, uyuşturucu madde kullanımı gibi buna benzer alanlar bu hizmetin sınırları içerisinde girmektedir.

Okullarımızda karşılaştığımız ve yukarıda bahsettiğimiz nedenlerden dolayı, ergenlik döneminde eğitime devam eden öğrencilere, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi bir mecburiyet durumuna gelmiştir. Bu hizmetin daha da geliştirilmesi ve tüm gençlerimize ulaşılması önemlidir.

Bireylerin her anlamda doğru bilgilere ulaşabilmeleri, soru ve sorunlarına çözüm bulabilmeleri için manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerine ulaşabilmeleri gerekmektedir. İslam dininin yüklediği gereklilikleri yerine getirmek, genç bireylerin

⁴³ Lydia Hearn, *Eğitimde Pastoral Bakım* (Batı Avustralya: Çocuk Sağlığını Geliştirme Araştırma Birimi, Edith Cowan Üniversitesi, 2006), 8-39.

⁴⁴ Hearn, *Eğitimde Pastoral Bakım*, 8-39.

doğruya ulaşmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri tüm bireylerin gelişmelerine yardımcı olmakta hatta insanların karşılaşmış oldukları problemlerine çözümler aramakta, bireysel olarak, sorun odaklı hizmetler sunmaktadır. İnsan hayatı boyunca ortaya çıkan ya da çıkabilecek soru ve sorunlar manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin konusu olabilir.

İnsanoğlu bu dünya hayatına gelirken bilmeyen bir varlık olarak gelmekte ve doğumundan itibaren de sürekli olarak öğrenmeye devam etmektedir. Tüm insanlar için öğrenme bir ihtiyaçtır. İslam dininde bilinmeyenlerin öğrenilmesi istenmiştir. Her zaman danışan ve danışman ilişkisi var olmuştur. Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinde de bir soran ve bir cevaplayan vardır. Sorunlarına ya da sorularına cevap arayanlar sürekli değişebilmektedir. Danışmanlık edenlerin bile danışmana ihtiyacı olabilmektedir. Bu nedenle manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, hayatın her alanında herkes için önemli bir vazifedir ve bu da ömür boyu devam etmektedir. Manevi rehberlik ve danışmanlık alışlagelmiş usullerden farklı olarak sistemleşmeye başlamıştır. Sistemleşmeye başlayan manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri insanların ihtiyaçlarından biri olan ikna olmak ihtiyacını da karşılamaktadır. İkna olmak insanın fitratında olan bir durumdur. Dünyaya gelen her insanın mutlaka yardıma ihtiyacı olmaktadır. Hiç kimse kendi başına, çevresinde insanlar olmadan hayatını devam ettiremez. Hastalandığında, sorunlarla karşılaştığında yani her an birilerinden yardım talep edebilir.

İnsanların, özellikle de genç bireylerimizin ihtiyacı olan danışmanlık hizmetleri, artık günümüz dünyasında olmazsa olmaz dediğimiz hizmetler içerisinde gösterilmektedir. Tüm bireylerin ihtiyaçlarını, isteğine göre cevaplandırmak, sorunlarına çözüm bularak, tüm bireylerin özellikle de genç bireylerimizin moral ihtiyacını karşılamak manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri içerisinde yer almaktadır. Günümüz dünyasında internet tutkunluğu, sosyal medya hastalığı, dijital dünya alışkanlıkları, genç bireylerimizin tüm yaşamını etkiler hale gelmiş, onları yaşadığımız dünyanın gerçeklerinden uzaklaştırmaya ve çevresinde bulunan herkesle iletişiminin azalmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak, dijital ve sosyal medya platformları, gençlerin hayat görüşünü, yaşayışını, manevi yaşamdan uzaklaştırmaktadır. Manevi alandan uzaklaşma, ilişkilerin

sanal ortamlara taşınması gibi pek çok sebep gençleri hayatın anlamından ve amacından uzaklaştırıp, maddi tatmin yollarına doğru itmektedir. Hayatınızı manevi boyutu olmadan, maddi imkânlarla doldurmaya çalışırsanız başarılı olamazsınız. Özellikle ergenlerin, okul çağındaki öğrencilerin kendilerini keşfetmeye çalıştıkları bir zamanda, sadece maddi olanaklara güvenmek, onların maneviyattan mahrum kalmaları anlamına gelmektedir. Okullarda verilen manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, gençlerin hayata doğru bakış açısı geliştirmeleri açısından önemlidir.

3.2. Ergenlik Dönemindeki Bireylere Yönelik Manevi Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin İlke ve Yöntemleri

Eğitim kurumlarımızda manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesi önemli bir durumdur. Bu hizmeti yürütebilmek içinde bazı esasların oluşturulması ve kurallara bağlılık gerekmektedir. Sorunların önlenmesine yönelik esaslar ve gelişmişlik düzeyinin artırılması ve beceriklilik esaslarının bu hizmette faydaları bulunmaktadır.

Okullarda manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin, belirli ilkelere ve yöntemlere göre yürütülmesi gereklidir. Okullarda manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri üç esasa dayanmaktadır: Bunlar; sorunların önlenmesi, gelişime katkı ve becerilerin geliştirilmesidir.⁴⁵ Sorunların önlenmesi ilkesi, herhangi bir sorun ortaya çıkmadan önce sorun çıkabilecek alanların tespiti ve sonrasında önlenmesini, gelişmişlik düzeylerinin artırılması ve beceriklilik esasları ise bireylerin hayatının her alanında, onların gelişmişlik düzeyleri ile ilgili çalışmalar yaparak, başlarına gelebilecek problemlerin çözümünde becerilerini geliştirmektir.

Manevi rehberlik ve danışmanlığın ilkeleri, bu hizmeti sunan uzman personelin, rehberlik algısını, rehberlik ve danışmanlığın elemanlarını ve hudutlarını belirlemek olmalıdır. Bu alanda hizmet edecek danışmanların başarısını kanıtlamış ve yapmış olduğu bu hizmetin sonucunda insanların hayatına özellikle de genç bireylerin hayatına olumlu yönde dokunacağına farkında olması gerekmektedir. Manevi rehberlik ve danışmanlık alanında görev yapan uzman personeller, bu hizmeti verirken, kavramsal

⁴⁵ Sümeyra Arıcan & Handan Yalvaç Arıcı, Okullarda Manevi Danışmanlık Eğitimi (*İbn Haldun Çalışmaları Dergisi* 7), 225.

nitelik, toplumsal nitelik ve bireysel nitelik gibi belirli ilkelere dayandırılarak hizmetin verilmesi gerektiğini dile getirirler.

Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinde dikkat edilmesi gereken, İslam dininde bu konu ile ilgili emir niteliğinde uyulması önem arz eden kurallar vardır. Bunlara mutlaka dikkat edilmelidir. Bu hususlar şöyle sıralanabilir;⁴⁶

1. Yaptığı işi bilerek yapmak
2. Yaptığı işte ehil olmak
3. Sorumluluklarının farkında olması

Yaptığı işi bilerek yapmak; Dinimize göre bilgisizlik, insanları yanlış yapmalarına, yapılan yanlış yönlendirmelerin kötü sonuçlar doğurmasına sebep olacağından dolayı kınanmıştır. Kur'an-ı Kerimde "(Böyle bir kimse mi Allah katında makbuldür,) yoksa gece vakitlerinde, secde hâlinde ve ayakta, ahiretten korkarak ve Rabbinin rahmetini umarak itaat ve kulluk eden mi? De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar."⁴⁷ ayetleri ile sadece bilgili olanların desteklendiği görülmektedir. Bilmeden bir işin başına geçenlerde Kur'an-ı Kerimde uyarılmıştır. "*Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur*"⁴⁸ Ayeti ile bilmeden yapılan işlerin sonuçlarının yanlış olma olasılığına dikkat çekilmiştir. Bir iş yapmadan önce, yapılacak iş ile ilgili bilgiler edinilmeli, doğru sonuçlar almak için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ayrıca yanlış yapılan her işten kişinin sorumlu tutulup hesaba çekileceği de Yüce Allah tarafından biz kullarına bildirilmektedir.

Yaptığı işte ehil olmak; insanların yapacağı her işte başarılı olabilmesi için, gerekli bilgiye ve beceriye sahip olması gerekmektedir. Belirli bilgi, beceriye sahip olmayan bireylerin yapmış oldukları hatta yapacağı işlerde, başarı elde edebilmesi mümkün değildir. Yüce Dinimiz İslam, bireylerin yapacakları tüm işlerinde kusursuz derecesinde olmalarını, yapılan her işin en iyi şekilde ortaya konmasını emretmektedir. "*O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır.*"

⁴⁶ Suat Cebeci, *Bir Din Eğitimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik, Dini Danışma ve Rehberlik* (Ankara: DİB Yayınları, 2012), 26-28.

⁴⁷ *Zümer 39/9.*

⁴⁸ *İsra,17/36.*

O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.”⁴⁹ Ayeti kerimesinden de anlaşılacağı üzere, inananlar her yaptığı işi en güzel biçimde yapmakla görevlidirler ve bu da Allah’ın bizlere emridir.

Sorumluluklarının farkında olması; Kur’an-ı Kerimde Yüce Allah, tüm inananların kardeş olduğu bildirmekte bununla birlikte tüm inananların birlik içerisinde kardeşçe yaşamalarını istemektedir. Tüm bireyler, birlik ve beraberlik içerisinde, birbirine saygılı, birbirlerini düşünen, huzur ve sükûn içerisinde hayatlarını sürdürmeleri istenmektedir. Her bireyin diğer bireylere karşı görevleri bulunmaktadır ve herkesin bunun gerekliliklerini uygulaması çok önemlidir.⁵⁰ Sevgili Peygamberimizde bu konu ile ilgili birçok hadisi şerifinde bunlara dikkat çekmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir;

“Hepiniz çobansınız. Hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Âmir memurlarının çobanıdır. Erkek ailesinin çobanıdır. Kadın da evinin ve çocuğunun çobanıdır. Netice itibariyle hepimiz çobansınız ve hepimiz idare ettiklerinizden sorumlusunuz.”⁵¹

“Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, haksızlık yapmaz, onu düşmana teslim etmez. Müslüman kardeşinin ihtiyacını gideren kimsenin Allah da ihtiyacını giderir. Kim bir Müslümandan bir sıkıntıyı giderirse, Allah Teâlâ o kimsenin kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim bir Müslümanın ayıp ve kusurunu örterse, Allah Teâlâ da o kimsenin ayıp ve kusurunu örter.”⁵² Hadislerden de anlaşılacağı üzere herkes birinden mesuldür, herkes kardeşlerinin yardımına koşmalıdır ve kimse bir kardeşinden var olan bir şeyi gizlememelidir. Yardıma ihtiyacı olanın yanında olmalı, birlik ve beraberlik içerisinde hayatlarını yaşamalıdır.

Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilirken, ergenlik dönemindeki gençlerin hepsinin farklı farklı isteklerinin, sorularının ve sorunlarının olacağı göz ardı edilmemelidir. Bu ergenlik dönemleri içerisinde genç bireyler hem kendisini hem de çevresini tanımaya çalışmakta ve öğrenme ihtiyaçlarının da arttığı bir zaman

⁴⁹ *el-Mülk 67/2.*

⁵⁰ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 26-28.

⁵¹ Sahih Buhari, Hadis no:893; Sahih Müslim, Hadis no:1829.

⁵²Sahih Müslim,Hadis no: 2580; Sahih Buhari, Hadis no:2442.

dilimindedirler. Gençlerin bu zaman dilimlerinde karşılaştıkları olaylardan ve kişilerden daha hızlı etkilendiği ve sonuç olarak kendisi ile ilgili bazı özellikleri istememektedir.

Gençler bu dönemde kendilerini başka bireylerle karşılaştırabilir, başka bireylerin beden imajlarına ve yaşam tarzlarına hayranlık duyabilir ve kendilerinin özelliklerini küçümseyebilirler.⁵³ Özellikle yaşadığımız dijital çağda, internet, bilgisayar, sosyal medya kullanımının çok olduğu bu dönemde, gençlerimizin sosyal dünya içerisinde kaybolması ya da gördüğü içerikler, takip ettiği kişilerin lüks tutkunu olmaları veya lüks yaşam tarzlarının olması genç bireyleri etkilemektedir. Bu nedenle genç ergenlerimiz de kendilerini yaşadığından farklı göstermekte ve kendilerini olmadıkları bir dünyanın içerisine sokmaktadırlar. Kendileri gibi değil de başkaları gibi davranmakta ve kendi yaşam tarzlarını beğenmemektedirler. Gençlerimizin, bu gibi olumsuz tutum ve davranışlardan korunabilmesi, onların kendilerine, normal olan yaşantılarına dönebilmesi için dini rehberlik hizmetlerine kolayca ulaşabilmeleri gerekmektedir. Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunarken bu hususlara dikkat edilmeli ve gençlerimizin kendilerine olan öz güveninin artması için destek olunmalıdır.⁵⁴ Kişinin kendini tanıması ve değer vermesi, kendinde bulunan özellikleri ve gerçekliğini kabul etmesi önemlidir.⁵⁵

Öğrencilerin becerilerini artırabilmek için onlarla birlikte faaliyetler yapılması gerekmektedir. Yapılan faaliyetler öğrencilerin yaşam ve toplumsal becerilerinin artmasında etkili bir rol oynayacaktır. Öğrencilerin olumsuzluk hallerine karşı, duygusal durumları göz önünde bulundurularak, onların başlarına gelen sorunlarla mücadele etmelerine yardımcı olmak için, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verirken, gençlerle bir araya gelmek ve onlarla birtakım çalışmalar yaparak kendilerini geliştirmelerine ve sorun çözme başarılarını elde etmelerine yardımcı olmak gerekmektedir. Öğrencilerle birlikte yapılan bu çalışmalar öğrencilerin becerilerine katkıda bulunan faaliyetler olarak değerlendirilmektedir. Bu etkinlikler müfredatın bir parçası olarak oluşturulan takımlar ile birlikte, belirli kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. Bu kurallar şöyledir;

⁵³ Arıcan- Arıcı, *Okullarda Manevi Danışmanlık Eğitimi*, 226.

⁵⁴ Jean ette Raymond, *Okullarda Pastoral Bakımın Uygulanması* (New York: Routledge. Reber, A.S. 1985), 12-19.

⁵⁵ Arthur S. Reber, *Penguen Psikoloji Sözlüğü* (New York: Viking, 1985), 678.

- a) Takımın büyüklüğü ve bileşimi
- b) Takım kurmak ve ona talimat vermek
- c) Takımlara görevlerinde yardımcı olmak
- d) Takımlar arası tartışmayı kolaylaştırmak
- e) Takımlara bir amaç vermek
- f) Takımları tekrar planlamak

Takımın büyüklüğü ve bileşimi: Takımları oluştururlarken manevi rehberlik ve danışmanlık hizmeti veren görevliler ya da öğretmenler 4 ila 6 kişilik takım kurmaları idealdir. Sınıf mevcudu kalabalıkta takım sayısı da o oranda artırılabilir.⁵⁶

Takım kurmak ve ona talimat vermek: Takımlar güç ve sayı olarak birbirlerine eşit gruplardan oluşturulmalıdır. Takımdaki üyelerin görev ve yükümlülükleri anlatılmalı, onlarla sık sık bir araya gelerek hayatın gerçekleri ve anlamı ile ilgili farkındalıklarını artırmak için çalışmalar yapılmalıdır.⁵⁷

Takımlara görevlerinde yardımcı olmak: Takım oluşturulduktan, bir lider ve konuşmacı belirlendikten sonra öğretmen, takımı çalışmaya ve tartışma yapmaya yönlendirmelidir. Her ne kadar öğrencilere, konu hazırlığı konusunda ders başında bilgi verilse de zaman zaman takım üyeleri ile bir araya gelmek ve çalışmalarını izlemek önemlidir.⁵⁸

Takımlar arası tartışmayı kolaylaştırmak: Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmeti veren öğretmen, takımın araştırdığı konu ile ilgili çalışmalarının bitirilmesi ile içlerinden bir takımı seçer ve yapmış oldukları araştırmanın bulgularını anlatmasını ister. Takımlar arasında yapılan tartışmanın ardından manevi danışmanlık yapan öğretmen, takımların çalışmalarının bir özetini sunar ve takımları deneyimlerini paylaşması için yönlendirir. Bu sayede konuyu etraflıca anlamak mümkün hale gelir.⁵⁹

Takımlara bir amaç vermek: Manevi danışmanın riyasetinde yapılan takım çalışmalarında, görev verilen takımların belirli amaçlarının olması ve verilen görevi en güzel biçimde tamamlama eğilimi göstermeleri gerekir. Manevi danışmanların, sınıf

⁵⁶ Raymond, *Okullarda Pastoral Bakımın Uygulanması*, 13.

⁵⁷ Raymond, *Okullarda Pastoral Bakımın Uygulanması*, 14.

⁵⁸ Raymond, *Okullarda Pastoral Bakımın Uygulanması*, 14.

⁵⁹ Raymond, *Okullarda Pastoral Bakımın Uygulanması*, 15.

halinde çalışan büyük takımlara ve sınıf içerisindeki küçük takımlara görevlerini vermeleri ve öğrencilerin bu görevleri belirtilen süre içerisinde tamamlamaları ve konuları ile ilgili sunumlarını yapmaları konusunda teşvik edilmelidirler. Öğrencileri, boş zamanlarında kendi konularıyla ilgili röportajlar, anketler ve diğer araştırmalar yapmaya teşvik etmek, onlara konuyla ilgili çeşitli deneyimler duyma fırsatı verir.⁶⁰

Takımları tekrar planlamak: Her öğrencinin takım içindeki rolünü yerine getirebilmesi için takım üyelerini, konuşmacıları ve liderleri dönüşümlü olarak değiştirmeniz gerekmektedir.

Sonuç olarak, eğitim kurumlarımızda manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bazı kurallar çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Manevi danışmanlık eğitiminin sorunları önleme, becerilerin geliştirilmesine katkıda bulunma, öğretim yöntem ve tekniklerini küçük takımlar halinde kullanma ilkesine dayalı olarak uygulanmasının, eğitim kurumlarında öğrenim gören genç ergenlerin hayatında yaşadığı ya da yaşayabileceği bazı sorunları görerek ve yaşayarak eğitilmesine katkıda bulunacağı öngörülmektedir.⁶¹

Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığımızın, diğer kurumlarımızla arasında gerçekleştirdiği protokollerle, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yürütüldüğü bilinmektedir.⁶² Diyanet İşleri Başkanlığımızın ilgili kadroları, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini gerekli olduğu her kurumda yürütmektedir. İnsanların olduğu camide, okullarda, iş yerlerinde, yurtlarda, ceza infaz kurumlarında, mahallelerde, hülasa her platformda, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin olması gereklidir. Çocuklar, gençler, yaşlılar yani tüm insanlar, yaşam için gerekli olan ihtiyaçlarının yanında, manevi gereksinimleri de olan varlıklardır.

Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri diğer ülkelerde de araştırılıp uygulanmış, yabancı ülkelerde de gerekli olan her kurumun içerisinde bu hizmetin sürdürüldüğü gözlemlenmiştir. Günümüzde de manevi rehberlik ve danışmanlık

⁶⁰ Raymond, *Okullarda Pastoral Bakımın Uygulanması* 15.

⁶¹ Raymond, *Okullarda Pastoral Bakımın Uygulanması* 16.

⁶² Mustafa Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Mânevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi.” *Diyanet İlmî Dergi* 53.4 (2017): 201-241.

hizmetlerinde hızlı bir yükseliş görülmüş ve bu konu ile ilgili akademik araştırmaların da yapıldığı bilinmektedir.

Türkiye’de manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, bu konuda yardıma ihtiyacı olan her kesime, özellikle de gençlerin sorunlarına birebir çözüm bulmaya yönelik çalışmalar yaparak gerçekleştirilmektedir. Bireyler, özellikle de ergenlik çağındaki okul öğrencileri kazalardan, afetlerden, ölümlerden başlarına gelen her türlü sorunlardan kurtulmak için çare aramakta ve bu durumlarda bir hayli sıkıntı yaşamaktadırlar.

Manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin olumlu sonuçlara ulaşabilmesi için, sorunların kaynağının tespit edilmesi ve bu hizmetin genç bireylerin hayatındaki rolünün iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu hizmetin kaynağı ve uygulanması Hristiyan öğretilerinden çıkması sebebiyle Hristiyan doktrininin etkisi altında olması çok doğal bir durumdur.

Manevi rehberlik ve danışmanlık uygulamalarının, Türkiye’de özellikle eğitim kurumlarında öğrenim gören genç nesillerimiz açısından değerlendirildiğinde, ne denli faydalı, gençlerimizin soru ve sorunlarına karşı pozitif etkili olduğu, her alanda onlara destek verdiği görülmektedir.

Günümüzde genç ergenlerin sorunlarına yönelik, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile ilgili araştırmaların çoğaldığı görülmektedir. Genelde okullarımızda yapılan bu araştırmaların, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi açısından yetersiz olduğu görülmektedir. Bu hizmetler verilirken, tüm genç ergenlere ulaşılması noktasında ve bu hizmetlerin nasıl verileceği noktasında yapılacak olan araştırmaların daha detaylı bir şekilde yapılması ve uygulamaya geçilmesi çok önemlidir. Elde bulunan mevcut verilerle ve bilgilerle, şu ana kadar yapılan manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin, okullarımızda genç ergenlerimize yönelik pozitif etkilerinin olduğu da görülmektedir.⁶³ Bu itibarla, yapılan tüm çalışmaların yakından incelenmesi ve takip edilmesi, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin daha iyiye gitmesi, daha çok gence ulaşması, daha pozitif sonuçlar elde edilmesi açısından çok önemlidir

⁶³ Salih Aybey. Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları (*Batı Karadeniz Örneği*) *Diyanet İlmî Dergi* 60/1 (2024), 345-376.

Ülkemizdeki çeşitli okullarda eğitim gören genç ergenlerimize yönelik yapılan çalışmalarda, manevi rehberlik ve danışmanlık, psikolojik danışmanlık gibi konular incelenmiş ve kaynak araştırmaları yapılmıştır.⁶⁴

Manevi rehberlik ve danışmanlık başlığı altında bulunan makalelerin ve tezlerin bulunduğu adreslerdeki veri tabanları detaylıca incelenmiş, burada bulunan gençliğimize yönelik çalışmalarında bulunduğu eserlere erişim sağlanmıştır.⁶⁵

Ülkemizde birçok okulumuzda, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile ilgili yapılan araştırma örnekleri incelenmiş olup, bu çalışmaların neticesinde, genç bireylerin yaşayışları, ruhi durumları, dini inanışlarına ve başarılarına göre şekil aldığı aşikârdır. Tüm araştırmaların neredeyse aynı sonuca ulaştığı görülmüştür. Manevi rehberlik ve danışmanlığın uygulandığı genç ergenlerin her türlü sorun durumunda bile daha başarılı ve notlarının da yüksek olduğu, sinirlilik hallerinin de çok daha düşük olduğu görülmüştür.⁶⁶

Günümüzde manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile ilgili yapılan araştırmaların ve çalışmaların sayısının artmakta olduğu, buna rağmen yapılan araştırmaların ve verilen hizmetlerin yeterli olmadığı müşahede edilmektedir.⁶⁷

Genç ergenlerin kafasına takılan sorulara cevap aramaya çalışmaları, onların birilerinden yardım alma ihtiyacını da ortaya çıkarmaktadır. Eğitim gören genç bireylerimiz bu sorularına cevap vermesi için çok güvendiği, alanında uzman olan kişilere danışmayı uygun gördüklerini söylemişlerdir.⁶⁸ Ergenlik çağındaki genç bireylerimizin, sorunlarına ve sorularına anlamlı yanıtlar araması normal karşılanmalıdır. Bu sorulara ve sorunlara yardımcı olabilecek, uzman rehber ve danışmanların öğrencilerimiz açısından ulaşması kolay merkezlerde olması ve tereddütsüz her konuda danışılabilir düzeyde eğitilmiş olması gereklidir.

⁶⁴ Sabriye Betül Yılmaz, *Psikolojik Danışmada Güncel Konular -Yeni ve Eski Sorunlara Güncel Yaklaşımlar*, (Ankara: Palme Yayınevi, 2022), 149.

⁶⁵ Yılmaz, *Psikolojik Danışmada Güncel Konular -Yeni ve Eski Sorunlara Güncel Yaklaşımlar*, 29.

⁶⁶ Arzu Pehlivan, *Manevi Bakım ve Danışmanlığın İmam-Hatip Ortaokul Öğrencilerinin Ruh Sağlığı ve Manevi İyi Oluşlarına Etkisi* (İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tez, 2018).

⁶⁷ Sibel Demirbaş, *Ergenlik Döneminde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik. A. Ayten (Ed.), Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Teori ve Uygulama Alanları İçinde*, (Dem Yayınları, 2017), 103-146.

⁶⁸ Tecelli Karsu- Aslan Ali Demirkol, "Üstün Yetenekli Öğrencilerin İhtiyaç Duydukları Manevi Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir İnceleme", (*Din ve Bilim- Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 1/2 2018), 112-127.

Okullar manevi rehberliğin ve danışmanlığın ihtiyaç duyulduğu kurumlardan biridir. Ergenlik dönemi de dâhil olmak üzere, okullaşma sürecinde gençlerin dini eğitimle ve dini desteklerle soru ve sorunlarına cevap bulunması önemlidir. Bu çalışma, manevi rehberliğe ve danışmanlığa duyulan ihtiyacı ve ergenliğe adım atmış genç bireylerimize, olumlu etkisini belirlemek amacıyla, okullarımızdaki ergenlerle yürütülen bir manevi rehberlik ve danışmanlık çalışmasını içermektedir.

Manevi rehberlik ve danışmanlığın hedeflerine istenilen düzeyde ulaşabilmesi için, bu alanda yetkin manevi danışman sayısının artırılması gerekmektedir. Bu alanda çalışan danışmanların ve araştırmaların sayısının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İçinde bulunduğumuz modern zaman diliminde, gençlerimizin elinde bulunan maddi olanaklar, gençlerimizi manevi yönden doyurucu olmamaktadır. Gençlerimiz

manevi yönden huzur bulacakları imkânların olmasını istemektedirler. Maddi sorunların çokça olduğu bu dönemde gençlerimiz maneviyatlarından, inançlarından uzaklaşmaktadırlar. Manevi boşluk doldurulmazsa, insanlar maddi tatmin arayışına girerler. Okul çağındaki gençlerin hayat anlayışının maddi bir paradigmaya dayandığı ve dijital medyanın yoğunluğunun gerçeklik algısını zayıflatarak, kendi imajlarından memnun olmamalarına ve sosyal medyada sunulan yaşam tarzını idealleştirmelerine neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşamlarını dünyevi anlayışlara göre düzenleyip, maneviyattan kopuklukları nedeniyle kendilerine zarar verebilecek bağımlılıklar geliştirdikleri görülmektedir.

Son dönemde ülkemizde manevi rehberlik ve refakat alanında yapılan çalışmaların sayısı artsa da ancak bu alanda yapılan araştırmalara olan ihtiyaç da her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Manevi rehberlik ve danışmanlık faaliyetleri Diyanet İşleri Başkanlığı'mızın katkılarıyla, okulların pansiyonlarında, sosyal tesisler, gençlik merkezleri, sağlık tesisleri, cezaevleri gibi birçok alanda devam etmektedir.⁶⁹

Genç bireyler, Neden doğdum? Ben nasıl bir insanım? Hayatımın anlamı ne? Bu hayatın sonunda ne olacak vb. soruları çözmeye çalışırlar. Bu tür sorularına güzel, mantıklı ve anlamlı cevaplar bulmak için tavsiyeye gereksinim duyarlar. Genç ergen öğrencilerimiz sorularına ve sorunlarına cevap bulmak için yakınında gördüğü, güvendiği, bu konuda uzman olan bir öğretmene ya da danışmana sormayı, cevabını ondan almayı tercih etmektedirler. Ergenlik çağındakiler için bu durum normal karşılanmakta ve bazı sorularına cevap bulmaları teşvik edilmektedir. Manevi danışmanlık ve rehberliğin önemi, öğrencilerin bu soruları cevaplayabilecek nitelikli birine ulaşabilmeleridir.⁷⁰

Dijital ortamdaki etkileşim ve iletişimden etkilenen ergen ve genç yetişkinlerin aile, komşu ve arkadaşlarıyla kaliteli iletişim kuramadıkları, sanal ağlar üzerinden ilişkiler kurmaya çalıştıkları, kendilerini ifade edemedikleri bilinmektedir. Sosyal medya kullanımı gibi iletişim alanlarında, argo ve küfür kullandıkları ve sınıf

⁶⁹ Mehmet Su, Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri: Manevi Danışmanlar Perspektifinden Nitel Bir Araştırma (*Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi, Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi, 2024*).

⁷⁰ Karsu ve Demirkol, "Üstün Yetenekli Öğrencilerin İhtiyaç Duydukları Manevi Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir İnceleme", 113.

tanımadıkları bilinmektedir. Sürekli dijital dünyanın içinde sıkışıp kalan hayatın sanal hale gelmesi, gençlerin özgüvenlerini etkiliyor ve kendilerini kontrol etmelerini zorlaştırıyor. Tüm bu nedenleri değerlendirdiğimizde, gençlerin psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu ortaya çıkıyor. Bu çalışma manevi alanda, okullarda verilen rehberlik ve danışmanlık uygulamalarına yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Eğitim kurumlarımızda gençlerimize yönelik bu hizmetlerin verilmesi önemlidir. Türkiye'de çocuk ve ergenlere yönelik, okullarda manevi danışmanlık eğitimi konusunda sistematik bir çalışma henüz yapılmamış olsa da böyle bir uygulamanın gerekliliklerinin tartışılması ve sunulması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Hüseyin. *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları*. 1991.
- Altinköprü, Tuncel. *Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır*. İstanbul: Hayat Yayınları, 1999.
- Altinköprü, Tuncel. *Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği*. İstanbul: Hayat Yayınları, 1997.
- Arslantürk, Zeki, ve Tayfun Amman. *Sosyoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2000.
- Arıcan, Sümeyra ve Handan Yalvaç Arıcı. "Okullarda Manevi Danışmanlık Eğitimi." *İbn Haldun Çalışmaları Dergisi* 7.2 (Aralık 2022): 217-233.
- Aybey, Salih "Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları (Batı Karadeniz Örneği) *Diyanet İlmî Dergi* 60/1 (2024), 345-376.
<https://doi.org/10.61304/did.1265114>
- Bahadır, Abdulkadir. *Jung ve Din*. İstanbul: İz Yayınları, 2010.
- Cebeci, Suat. "Bir Din Eğitimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik." *Dini Danışma ve Rehberlik* 57 (Ankara: DİB Yayınları, 2012): 26-28.
- Certel, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. Ankara: Andaç Yayınları, 2003.
- Yılmaz, Ahmet. Türkiye 'de Gençlerin Aileleriyle İlgili Şikayetleri. İstanbul: Gençlik Araştırma Dergisi,1990,56.
- Ertem, Ümit, ve Salih Yazıcı. Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar. *Aile ve Toplum Dergisi* 3, no.9 (2006):7-12.
- Gander, Marry , ve Harry Gardiner. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2015.
- Günay, Ümit. *Eğitim Sosyolojisi Dersleri*. Kayseri, 1992.
- Hökelekli, Hayati. "Ergenlik Döneminde Dini Şüpheler." *M.E.B. Din Öğretimi Dergisi* 14 (1988): 73-82.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.
- İçmeli, Celal. "Gençlik Çağı Sorunları ve Hastalıkları." *Elâzığ: FÜSBD*, V1, 281-296, 1991.
- Karataş, Zeynep. "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri." *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1.1 (2015).

- Karsu Tecelli ve Aslan Ali Demirkol. "Üstün Yetenekli Öğrencilerin İhtiyaç Duydukları Manevi Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir İnceleme." *Din ve Bilim - Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 1.2 (2018): 112-127.
- Köknel, Özcan. *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1981.
- Köknel, Özcan. *İnsanı Anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 6. Basım, 1997.
- Kulaksızoğlu, Adnan. *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2. Basım, 1999.
- Koç, Mustafa. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi." *Diyanet İlmî Dergi* 53.4 (2017): 201-241
- Onur, Bekir. *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi, 4. Basım, 1997.
- Orvin, G. H. *Ergenlik*. Çev. Ayşe Güran. Ankara: HYB Yayıncılık, 1997.
- Palmonari, Augusto ve Erich Kirchner. Maria Luisa Pombeni. "Differential Effects of Identification with Family and Peers on Coping with Developmental Tasks in Adolescence." *European Journal of Social Psychology* 21.5 (1991): 381-402.
- Pehlivan, Arzu. *Manevi Bakım ve Danışmanlığın İmam-Hatip Ortaokul Öğrencilerinin Ruh Sağlığı ve Manevi İyi Oluşlarına Etkisi*. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tez, 2018.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 1993.
- Perşembe, Erkan. "Genç-Aile İlişkilerinde Uyumun Sağlanmasında." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11.11 (Aralık 1999).
- Sayın, Önal. *Aile Sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1990.
- Demirbaş, Sibel. "Ergenlik Döneminde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik." In *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Teori ve Uygulama Alanları İçinde*, edited by Ali Ayten, 103-146. Dem Yayınları, 2017.
- Tezcan, Mahmut. *Eğitim Sosyolojisi*. Zirve Ofset, Ankara: 8. Basım, 1992.

- Yapıcı, Asım. ve Hasan Kayıklık. “Dinsel Eğilimle Ön Yargı ve Hoşgörüsüzlük Arasındaki İlişkiler Üzerine Psikolojik Bir Araştırma.” *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14.1 (2005): 413-426.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 10. Basım, 1994.
- Yılmaz, Sabriye Betül. Psikolojik Danışmada Güncel Konular- Yeni ve Eski Sorunlara Güncel Yaklaşımlar. Palme Yayınevi, (2022),148-149.
- Yılmaz, Mehmet. Zorluk ve Sıkıntılarla Başa Çıkma Süreçlerinde Manevi Destek. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 5, no. 2 (2021): 44-45.
- Yörükoğlu, Atalay. *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık, 19. Basım, 1994.
- Aspers, Patrik ve Ugo Corte. “What is Qualitative in Research.” In *Qualitative Sociology* (C. 44, Sayı 4). 2021. <https://doi.org/10.1007/s11133-021-09497-w> (Erişim Tarihi: 01.05.2024).
- Buhari, Muhammed b.İsmail. Sahih-i Buhari, c. 2, s 45, Hadis no:893 Beyrut:Dar el-Kütüb el-İlmiyye,1990.
- Müslim, Müslim b. Haccac. Sahih-i Müslim, c. 4, s 1250,Hadis no: 2580. Riyad: Daru’s-selam, 2000.